

त्वात् नद्यां स्त्री । निरुक्ते च अजिरेति ननु नामिपित्तम्
ऋषिभेदे पु० तदपत्यम् शुक्ला० ङक् । आजिरेयः तद-
पत्ये पु० स्त्री । उत्करा० ङ । अजिरोयः तत्सम्ब-
न्धिनि लि० ।

अजिरादि व० पाणिनिना संज्ञायां महपि दीर्घविधौ
पर्युदक्ते शब्दसमूहे सच गणः अजिर, खदिर, पुलिन,
हंस, कारण्डव, चक्रवाक इति । अजिरवती । तद्विज्ञे
तु अमरावतीति ।

अजिह्व लि० हा-मन् द्वित्वालोपो ततः न० त० । सरले
“अजिह्वामशठां शुद्धां जीवेद्ब्राह्मणजीविकामिति” पुरा० ।

अजिह्वग पु० अजिह्वं सरलं गच्छति गभ-ङ । वाणे ।
“वेगवद्भिरजिह्वगैरिति” । सरलगामिनि लि० । “त्रजेहि-
शमजिह्वग” इति ।

अजिह्व पु० जि-वन् ङक् च जिह्वा रसना सा नास्ति यस्य
व० । भेके । तेषां जिह्वाशून्यत्वसक्तं भारते आनु० ।
“उवाच देवान् मण्डूको रसातलतलोत्थितः । रसातलतले
देवा । वसत्यग्निरिति प्रभो ! । सन्नादादिह सम्प्राप्तः पावक
प्रभवादहम् । स संसृप्तो जले देवा ! भगवान् हव्यवाहनः ।
अपः सं ऋज्य तेजोभिस्तेन सन्नापिता वयम् । तस्य दर्श-
नमिष्टं वो यदि देवा ! विभावसोः । तल्लैनमधिगच्छध्वं
कार्यं वो यदि वङ्गिना । गमत्रतां साधयिष्यामो वयं ह्यग्नि-
भयात् सुराः ! । एतावदुक्त्वा मण्डूकस्त्वरितो जलमाविशत् ।
ङ्गताशनस्तु बुबुधे मण्डूकस्य च पैशुनम् । शशाप स
तमासाद्य न रसान् वेत्स्यसीति वै । तं वै संयुज्य शपेन
मण्डूकं त्वरितो ययौ । अन्यत्र वासाय विभुर्न चात्मा-
नमदर्शयत् । देवास्त्वनुग्रहञ्चक्रुर्मण्डूकानां ऋगुत्सव ! ।
यत्तच्छृणु महाबाहो ! गदतो मम सर्वशः । अग्निशापाद्-
जिह्वापि रसज्ञानवह्निष्कृताः । सरस्वतीं बद्धविधां यूय-
ञ्चोच्चारयिष्यथ । विलवासगतांश्चैव निराहारानचेतसः ।
गतास्तनपि संयुक्तान् भूमिः सम्भारयिष्यति । तस्योघना-
यामपि वै निशायां विचरिष्यथ इति” । जिह्वाशून्ये लि० ।
अजीकव अज्या शरत्पेयेन कं ब्रह्माणं वाति प्रीणाति वा-क ।
शिवधनुषि । [अजीगर्त्तस्तदपत्ये पुंस्त्री ।
अजीगर्त्त अज्यै गमनाय गर्त्तमस्य । सर्पे । वाह्वा० इज् ।
अजीर्ष न० जृ-भावे क्त न०त० । जठरानलमान्द्येन भुक्ता-
न्नादेरपाके, न०७३० । रोगभेदे । “भवेद्जीर्षं प्रति
यस्य शङ्का क्षिग्धस्य जन्तोर्बलिनोऽङ्गकावे । पूर्व्वं सशु-
ल्कीभयामशङ्कः संप्राश्य भुञ्जीत हितं हि पथ्यमिति”

चक्र० । “अजीर्षं भेषजं वारि जीर्षं वारि बलप्रदमिति”
वैद्यकम् । कर्त्तरि क्त जीर्षोऽङ्गः । तद्विज्ञे लि० ।

अजीव लि० नास्ति जीवो जीवनं वा यस्य । जीवरहिते
घटादौ, ऋते, जन्तुमात्रे च ।

अजीवनि स्त्री न-जीव-अनि । आक्रुशमाने जीवनाभावे
निन्दितजीवने च “अजीवनिस्तव भयात्” इति मुग्ध० ।
“तस्य भूयादजीवनिरिति” ।

अजुर लि० अज-जुरच् व्यभावः । वेगशीले बलवति “अवक्र-
न्धिषं वृषभं यथाजुरमिति” वेदः ।

अजेय लि० जेतुमशक्ये जि-यत् न०त० । जयायोग्ये । अजे-
याख्ये घटे न० । “पिबेद्घृतमजेयाख्यमिति” वैद्यकम् ।

अजैकपाद (द्) पु० अजस्य ऋगस्य एकः पाद इव पादो
यस्य उपमा० व० न पादस्यन्त्याकारलोपः । रुद्रविशेषे,
तद्देवताके पूर्व्वभाद्रपदनक्षत्रे च । पाच्छब्देन समासे
अजैकपादपि तत्त्वार्थे । “वीरभद्रश्च १ शम्भुश्च २ गिरीशश्च ३
महायशः । “अजैकपाद (४) ह्रिबुध्नः ५ पिनाकी ७
चापराजितः ७ । भुवनाधीश्वरश्चैव ८ कपाली च ९
विशात्मते ! स्थायु १० भर्गश्च ११ भगवान् रुद्रास्त्रेका-
दश स्मृता” इत्युक्तेषु एकादशसु रुद्रेषु मध्ये चतुर्थे रुद्रे ।
अन्यत्र तु अजैकपादाद्ह्रिबुधा ३ विरूपाक्षश्च ४ रेवतः ५ ।
हरश्च ६ बद्धरूपश्च ७ ! त्र्यम्बकश्च ८ सुरेश्वरः ९ । रुद्रा
एकादश प्रोक्ता जयन्त १० चापराजितः ११ इत्येवं
तद्भेदाः । एतेषामेव ध्यानानि वक्ष्यन्ते । तेन अज
इति नामान्तरं एकपादिति च नामान्तरमिति द्रष्टव्यम् ।
“तेन अजनामा महारुद्रम्” इत्यादि अजस्य ध्यानम् ।
“एकपादाभिधो विप्रेत्यादि” एकपादस्य ध्यानमिति वक्ष्यते

अज्जूका स्त्री अर्जयति या सा अर्जि-जक, घृ० रकारस्य
जत्वम् । वेद्यायाम् । नाद्य एवास्य प्रयोगः नान्यत्र ।

अज्जूटा स्त्री अजति दोषं क्षिप्रति अज्-क्षिप् ऋटति
संहन्यते ऋट-अच् ततः कर्म० घृ० कुत्ववीभावाभावः ।
(भृद् आमला) इति प्रसिद्धे द्रव्ये ।

अज्ज्वल न० अञ्चति क्षिप् अक् हलति विखिखति हल-अच्
कर्म० घृ० न कुत्वम् । चर्म्मादिभ्ये प्रतियोगायुधप्रति-
रोधके (ढाल) इति ख्याते फलके ।

अज्ञ लि० न जानाति ज्ञा-क न०त० । ज्ञानशून्ये चैतन्य-
शून्ये, विशेषज्ञानशून्ये, मूर्खे, वेदान्तिभर्तासिद्धाज्ञान-
रूपपदार्थवति च । तैर्हि अहमज्ञ इत्यनुभवस्य अज्ञानविष-
यत्वं स्वीक्रियते अज्ञानञ्च न ज्ञानाभावः किन्तु पदार्थान्तरं